

Elias Niemi

JENKINSIN JA DEMBROFFIN NÄKÖKULMIA SUKUPUOLI-IDENTITEETIN MÄÄRITELMÄSTÄ

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Marraskuu 2023

Tiivistelmä

Elias Niemi: Jenkinsin ja Dembroffin näkökulmia sukupuoli-identiteetin määritelmästä
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Filosofian tutkinto-ohjelma
Marraskuu 2023

Kandidaatintyössäni tarkastelen sukupuoli-identiteetin käsitettä ja määrittelyä filosofisesta ja transystävällisestä näkökulmasta. Keskityn erityisesti muunsukupuolisuuteen. Lähestyn aiheita esittelemällä ja vertailemalla Katharine Jenkinsin ja Robin Dembroffin artikkeleita. Kandidatutkielmani pääväite on, että kumpikaan näistä filosofeista ei kykene esittämään täysin selkeää, ongelmattonta ja kaikenkattavaa määritelmää sukupuoli-identiteetille. Molemmat tarjoavat kuitenkin erilaisia lähtökohtia ja näkemyksiä sukupuoli-identiteetin määrittelyn tekemiseen. Jenkinsin normien merkitykseen perustuva teoria korostaa yksilön suhdetta yhteiskunnan sukupuolisidonnaisiin normeihin ja määrittelee sukupuoli-identiteetin sen perusteella, millaiset normit ovat yksilölle merkityksellisiä. Dembroff puolestaan esittelee kokonaan uuden sukupuolikategorian, kriittisen sukupuoliluokan, johon myös muunsukupuolisuus lukeutuu. Hänen teoriansa korostaa nykyisten kaksijakoisten sukupuoli-ideologioiden kollektiivista horjuttamista.

Tutkielmani lähtökohtana käytän Katharine Jenkinsin artikkelia "Toward an Account of Gender Identity" ja Robin Dembroffin artikkelia "Beyond Binary: Genderqueer as Critical Gender Kind". Selitän myös aiheeseen liittyvät olennaiset termit sekä esittelen hieman aiheesta käytyä aiempaa keskustelua, kuten internaalisen ja eksternaalisen lähestymistavan. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään Dembroffin kritiikkiä Jenkinsin normien merkitykseen perustuvasta teoriasta, sekä pohdin mitä Jenkins ehkä saattaisi sanoa Dembroffin kriittisestä sukupuoliluokasta.

Kandidaatintutkielmani valaisee sukupuoli-identiteetin käsitteen monimutkaista luonnetta ja esittelee aiheesta käytävää filosofista keskustelua. Lisäksi se antaa erilaisia näkökulmia muunsukupuolisen identiteetin lähestymiseen ja tarkasteluun. Tarkoitukseni on lisätä tietoa erilaisista sukupuoli-identiteeteistä ja mahdollisesti tarjota ajatuksia jatkotutkimuksia varten. Yksi mielenkiintoinen lähtökohta on ajatus siitä, voisiko Jenkinsin ja Dembroffin ajatusten hyviä puolia yhdistellä jotenkin.

Avainsanat: Sukupuoli, muunsukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti, Katharine Jenkins, Robin Dembroff

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Sisällys

1. Johdanto.....	4
2. Sukupuoli-identiteettiin liittyvät käsitteet.....	6
3. Jenkins sukupuoli-identiteetistä.....	8
3.1. Käytökseen pohjautuva sukupuoli-identiteetti.....	9
3.2. Itsetunnistukseen pohjautuva sukupuoli-identiteetti.....	10
3.3. Normien merkitykseen perustuva -määritelmä.....	11
4. Dembroff sukupuoli-identiteetistä.....	13
4.1. Kriittinen sukupuoliluokka.....	13
5. Jenkinsin ja Dembroffin näkemysten vastakkainasettelu.....	16
5.1. Dembroff normien merkitykseen perustuvasta teoriasta.....	17
5.2. Mitä Jenkins mahdollisesti sanoisi kriittisestä sukupuolilajista?.....	19
6. Loppusanat.....	21
7. Lähteet.....	23

1. Johdanto

Sukupuoli-identiteetti saattaa ilman syvällisempää analysointia vaikuttaa kaikille tutulta arkipäivän käsitteeltä. Sukupuolen moninaisuus, eli ajatus, että on muitakin sukupuolia kuin vain mies ja nainen, on ollut viime aikoina pinnalla yhteiskunnallisessa keskustelussa. Erilaisten sukupuolivähemmistöjen sekä niiden edustajien määrä näyttäisi olevan jatkuvassa kasvussa, ja yleinen ilmapiiri näitä vähemmistöjä kohtaan on vaikuttanut olevan hieman aiempaa suopeampi. Vuosina 2010–2020 nettihaut termeille ”muunsukupuolisuus” ja ”ei-binäärinen” ovat kymmenkertaistuneet (Dembroff 2020). Sukupuolivähemmistöjen asemaa sekä heitä koskevia lakeja ja oikeuksia pyritään parantamaan parhaillaan, esimerkiksi Suomen translaki uudistui vuonna 2023 (Valtioneuvosto 2023).

Tässä työssä tarkastelen sukupuoli-identiteetin erilaisia määrittely-yrityksiä ja niihin liittyviä ristiriitaisia mielipiteitä transystävällisestä näkökulmasta. Lähestyn näitä aiheita ja kysymyksiä vertailemalla Katharine Jenkinsin (Jenkins 2018) ja Robin Dembroffin (Dembroff 2020) artikkeleita. Pääväitteeni on, että kumpikaan kirjoittajista ei onnistu tavoittamaan täysin selkeää, ristiriidatonta ja kaikenkattavaa määritelmää sukupuoli-identiteetille. Perustelen väitettäni käsittelemällä yllä mainittujen kirjoittajien näkemyksiä ja niihin liittyviä ongelmia. Aloitan esittelemällä kirjoittajien artikkelit ja lähtökohdat, jonka jälkeen pyrin tarkastelemaan molempien ajatuksia ja ratkaisuehdotuksia kriittisesti vertaillen niitä samalla keskenään. Jenkinsin ja Dembroffin esittämiä ajatuksia arvioidakseen on kuitenkin ymmärrettävä ensin hieman aiheesta käytävää keskustelua ja nykyisiä yrityksiä määritellä sukupuoli-identiteetti.

Sukupuolen käsite on syntynyt tietynlaisessa yhteiskunnassa tietynlaiseen sosiaaliseen tarpeeseen. Se on muokkautunut ajan kuluessa ja yhteiskunnan muuttuessa. 1700-luvulle asti voimassa oli niin kutsuttu yhden sukupuolen malli, eli ajateltiin, että naiset ovat vajavaisia miehiä. Seuraavaksi siirryttiin kahden sukupuolen malliin, jonka mukaan nainen ja mies, feminiinisyys ja maskuliinisuus ovat toisilleen vastakkaisia. Sukupuolielimet määrittivät sukupuolen. (Leppänen 2020) Tämän ajatuksen aika ei ole vielä täysin ohi. Vuonna 2016 Pohjois-Carolinassa hyväksyttiin laki, jonka mukaan yksilö voi astua tiettyihin sukupuolitettuihin tiloihin, esimerkiksi vessoihin tai pukuhuoneisiin, vain, jos hänet on syntymänsä hetkellä julistettu kuuluvaksi kyseisen sukupuolen edustajiin. Trumpin vallan aikana Yhdysvaltojen terveysministeriö yritti saada läpi biologisen ja muuttumattoman sukupuolen laillista määritelmää, jonka mukaan yksilön sukupuoli määräytyy yksinomaan hänen syntymähetkellensä olevista sukuelimistä. (Dembroff 2018)

Sukupuoli on yleensä tärkeä osa yksilön identiteettiä. Tämä on yksi syy, miksi olisi tärkeää ymmärtää mistä tekijöistä, ja millä perusteilla sukupuoli määräytyy. Ymmärtääkseen paremmin sukupuolivähemmistöjen edustajia, on tärkeää ymmärtää, että ainakin transystävällisessä kontekstissa ajatellaan, että sukupuoli ei määräydy ainoastaan biologisista tekijöistä, vaan siihen lukeutuu myös psykologinen ja sosiaalinen osa-alue. Sukupuolen metafysiikan kannalta tämä on oleellinen näkökulma, mutta herättää myös vastaväitteitä.

Sukupuolen käsite on tärkeää erottaa sukupuoli-identiteetin käsitteestä, vaikka ne ovatkin vahvasti yhteydessä toisiinsa. Sukupuoli-identiteetin käsite on tärkeä etenkin transihmisten oikeuksia ja asemaa ajaessa ja tarkasteltaessa. Koska sukupuolivähemmistöjen oikeudet ovat nykypäivänä jatkuvassa muutosvaiheessa, sukupuoli-identiteetin käsite on mahdollisesti nyt tärkeämpi tai ainakin ajankohtaisempi kuin koskaan ennen.

2. Sukupuoli-identiteettiin liittyvät käsitteet

Työni pääväite on, että sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin käsitteet ovat epäselviä ja vailla ongelmattonta määritelmää, jota sekä Jenkins että Dembroff yrittävät löytää, esittää ja puolustaa. Tästä huolimatta sukupuoli-identiteetti vaikuttaa normaalilta arkipäivän käsitteeltä, jonka merkityksen kuka tahansa ymmärtää. Yleisimmin hyväksytty ja intuitiivisesti ajateltuna ensimmäinen mieleen tuleva transystävällinen määritelmä sukupuoli-identiteetille lienee tunne tai kokemus itsestään miehenä, naisena tai jonain muuna. Sekä Jenkins (2018) että Dembroff (2020) käyttävät tästä ajatuksesta nimitystä kansanmääritelmä (*folk definition*). Molemmat kuitenkin hylkäävät tämän määritelmän sen kehällisyyden vuoksi (Jenkins 2018; Dembroff 2020). Palaan tähän tarkemmin myöhemmin. Tämän lisäksi sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin käsitteisiin liittyy monia alakategorioita ja -käsitteitä, joita molemmat kirjoittajat käyttävät teksteissään. Näiden ymmärtäminen on oleellista työni kannalta.

Ensin on tärkeää ottaa huomioon kielelliset erot. Suomen kielessä sanalla sukupuoli voidaan viitata biologiseen, sosiaaliseen tai mentaaliseen osa-alueeseen. Jos siis haluaa täsmentää sanan merkitystä tietyssä kontekstissa, pitää käyttää tarkentavia termejä. Englannin kielessä sen sijaan sukupuolesta puhuttaessa käytetään sanoja *sex* ja *gender*. Yksinkertaistettuna *sex* viittaa yleensä biologiseen sukupuoleen, eli geneettisiin eroihin, kuten sukuelimiin ja kromosomeihin. *Gender*-termi puolestaan on moniulotteisempi ja epämääräisempi, mutta yleisesti sillä pyritään viittaamaan nimenomaan muuhunkin kuin pelkästään sukupuolen fyysiseen osa-alueeseen. Näitä ovat esimerkiksi yksilön kokemus omasta sukupuoli-identiteetistään ja sosiaalinen sukupuoli. Sekä Jenkins että Dembroff käyttävät artikkeleissaan nimenomaan *gender*-termiä.

Molemmissa lähdeteksteissä käytetään käsitteitä binäärinen ja ei-binäärinen sukupuoli. Binäärinen sukupuoli (*binary gender*) viittaa ajatukseen, että sukupuoli on jakautunut binäärisesti kahtia, eli miehiin ja naisiin. Tätä kantaa vastustavat väittävät, että sukupuoli on ei-binäärinen, eli sukupuolia on useampi kuin vain kaksi. Molemmat kirjoittajat ovat jälkimmäisen määritelmän puolella. Ei-binäärisiä sukupuoli-identiteettejä on monia, ja eri ihmiset saattavat käyttää samasta identiteetistä eri nimitystä kontekstin mukaan. Yleinen kattokäsite kaikille näille sukupuoli-identiteeteille on muunsukupuolinen (*nonbinary / non-binary*), ja esimerkiksi Jenkins käyttää artikkelissaan tätä termiä viitatessaan kaikkiin ei-binäärisiin identiteetteihin¹. Dembroff puolestaan viittaa näihin

---

¹ On tärkeää ottaa huomioon, että muunsukupuolisella voidaan tarkoittaa myös tiettyä, ei-binääristä identiteettiä.

identiteetteihin termillä *genderqueer*, jonka Jenkins puolestaan määrittelee sukupuolen käsitteen kyseenalaistamiseksi. Tässä tekstissä käytän väärinkäsityksiä välttääkseni termiä muunsukupuolinen kaikista, jotka eivät identifioi itseään pelkästään miehiksi tai naisiksi.

Ei-binäärisiä identiteettejä on monia, mutta tässä määrittelen vain ne, joita Jenkins ja Dembroff käyttävät artikkeleissaan.

Transsukupuolisuus määritellään eri lähteissä hieman eri tavoin, mutta yleensä transsukupuolinen tai -ihminen tarkoittaa henkilöä, jonka sukupuolikokemus on ristiriidassa syntymässä määritellyn biologisen sukupuolen kanssa. Joissain konteksteissa transsukupuolisella viitataan ainoastaan transmiehiin ja -naisiin. Selkeyden vuoksi käytän tässä työssä jälkimmäistä määritelmää. Transmies on siis mies, joka kokee olevansa mies, mutta on syntymässä määritelty tytöksi, ja transnainen on nainen, joka kokee olevansa nainen, mutta on syntymässä määritelty pojaksi. Tämän vastakohta on cissukupuolinen tai -ihminen, eli henkilö, joka kokee olevansa sitä sukupuolta, mihin hänet on syntymässä määritelty.

Sekä Jenkinsin että Dembroffin teksteissä esiintyvät myös termit *genderfluid* ja *agender*. Molemmat englanninkieliset termit ovat vakiintuneet sellaisenaan suomen kieleen, mutta kömpelösti käännettynä jälkimmäinen tarkoittaa sukupuoletonta. Toisin sanoen se merkitsee identiteettiä, jonka omaava yksilö kokee, että hänellä ei ole sukupuolta (Jenkins 2018). *Genderfluid* on monimutkaisempi identiteetti, jonka perusajatus on, että yksilön sukupuoli vaihtelee mahdollisesti kaikkien eri sukupuolen variaatioiden välillä. *Genderfluid*-identiteetin omaava voi toisinaan tuntea olevansa mies, toisinaan nainen, toisinaan muunsukupuolinen ja toisinaan jotain muuta (Dembroff 2020). Termille ei ole suoraa käännöstä, mutta tässä yhteydessä *fluid* voisi osuvimmin kääntyä epävakaaksi, vaihtelevaksi tai vakiintumattomaksi.

3. Jenkins sukupuoli-identiteetistä

Katharine Jenkinsin artikkeli ”Toward an Account of Gender Identity” (2018) käsittelee ja tutkii sukupuoli-identiteetin määritelmää parantavaa tutkimusta lähtökohtanaan tavat, joilla transihmisten oikeuksia ajavat liikkeet pyrkivät käyttämään käsitettä. Jenkinsin mukaan tässä yhteydessä sukupuoli-identiteetin käsitteellä on kaksi tärkeää tavoitetta. Sen lisäksi, että se pyrkii selventämään eroa trans- ja cissukupuolisten välillä, sen tarkoitus on parantaa transihmisten oikeuksia. Näiden kahden vaatimuksen perusteella Jenkins päätyy nimeämään kuusi ehtoa (*desiderata*), jotka sukupuoli-identiteetin määritelmän tulisi täyttää. Tämän jälkeen hän esittelee kolme erilaista näkemystä (*analytic accounts*) sukupuoli-identiteetin käsitteen määrittelystä.

Jenkins mainitsee tekstissään sukupuoli-identiteetin kansanmääritelmän. Hän kuitenkin esittelee tämän määritelmän ongelmat ja päätyy lopulta hylkäämään sen. Ensinnäkin kansanmääritelmä ei kykene selventämään, mitä tarkoittaa ”tuntea itsensä naiseksi, mieheksi tai joksikin muuksi”. Toisekseen tämän näkemyksen mukaan sukupuolitermit tulisi ymmärtää sukupuoli-identiteetin kautta, eli esimerkiksi naisia ovat kaikki, jotka identifioivat itsensä naiseksi. Näin päädyimme kuitenkin kehälliseen määritelmään: Kysymykseen ”mitä tarkoittaa, että jollakulla on naisen sukupuoli-identiteetti” vastaus on (kansanmääritelmän mukaan) tunne siitä, että hän on nainen. Jos taas kysymme ”mitä tarkoittaa, että joku on nainen”, vastaus kuuluu ”hänellä on naisen sukupuoli-identiteetti”. Kansanmääritelmä siis kiertää kehää määritellesään sukupuoli-identiteetin itsellään, minkä vuoksi Jenkins päätyy etsimään tätä määritelmää muualta.

Tässä kohtaa on tärkeää ottaa huomioon, että Jenkinsin artikkelin lähtökohtana on esittää sellainen sukupuoli-identiteetin määritelmä, jonka transsukupuolisten oikeuksia ajavat tahot hyväksyvät. Tässä kontekstissa on oleellista, että määritelmä ei ole binäärinen, vaan kattaa cisihmisten lisäksi myös transihmiset ja muunsukupuoliset. Jenkins siis hylkää pelkästään biologiaan pohjautuvat määritelmät heti alkuunsa.

Jenkinsin esittelemistä kuudesta ehdosta kolme ensimmäistä ovat sellaisia, mitä transihmisten oikeuksia puolustavat liikkeet käyttävät, ja kolme viimeisintä ovat Jenkinsin itsensä lisäämiä.

1. Määritelmän tulisi osoittaa, että sukupuoli-identiteetti on tärkeä ja ansaitsee kunnioitusta.
2. Määritelmän tulisi olla yhteensopiva FPA:n (*First Person Authority*²) kanssa.

---

² Periaate, jonka mukaan henkilö on itse viimeinen ja ratkaiseva auktoriteetti oman sukupuoli-identiteettinsä suhteen (Jenkins 2018).

3. Määritelmän tulisi olla yhteensopiva sen ajatuksen kanssa, että jotkut transihmiset tarvitsevat siirtymävaiheessa terveydenhuoltoa, joka tukee heidän sukupuoli-identiteettiään³.
4. Määritelmän tulisi olla selkeä (clear) ja ei-kehällinen (non-circular).
5. Määritelmän tulisi päteä sekä binäärisiin että ei-binäärisiin identiteetteihin.
6. Määritelmän tulisi sopia hyvin nykyisten sukupuolinormien ja sosiaalisten rakenteiden laajempaan kritiikkiin.

Tässä työssä hyväksyn Jenkinsin asettamat ehdot, enkä keskity pohtimaan, onko niissä jotain vajavaisuuksia tai ongelmia

Kaikki kolme Jenkinsin mainitsemaa kuvausta, joita käsittelen seuraavaksi, on esitetty analyttisen filosofian kirjallisuudessa. Kahta ensimmäistä hän ei käy läpi jokaisen kuuden ehdon kannalta, vaan siirtyy pääväitteen lyhyen kuvailun jälkeen tarkastelemaan niiden ilmeisimpiä vahvuuksia ja heikkouksia. Todettuaan, että kumpikaan näistä määritelmistä ei onnistu täyttämään kaikkia kuutta ehtoa, Jenkins esittelee oman vastausyrityksensä. Hän käsittelee sen tarkemmin kaikkien kuuden ehdon kautta, ja puolustaa sitä vielä muutamalta yleiseltä vastaväitteeltä.

3.1. Käytökseen pohjautuva sukupuoli-identiteetti

Jenkins käsittelee ensin McKitrickin vuonna 2015 esittelemän kuvauksen, josta käytän tässä työssä suomennosta käyttäytymistäipumuksiin perustuva sukupuoli-identiteetin määritelmä (*The Dispositional Account of gender*). Sen mukaan yksilön sukupuoli-identiteetti muodostuu taipumuksesta tai mieltymyksestä käyttäytyä tietyillä tavoilla, jotka koetaan ominaisiksi tietylle sukupuolelle siinä kontekstissa, missä yksilö toimii. McKitrick huomauttaa, että kyse ei siis ole ainoastaan yksilön ulkoisesta käytöksestä, vaan siihen lukeutuu myös se, miten yksilö haluaisi käyttäytyä, ja miten hän suhtautuu käytökseensä. Näin ollen esimerkiksi sosiaalisesta paineesta johtuva käytös ei yksinään määritä sukupuoli-identiteettiä, vaan merkittävämpää on yksilön asennoituminen omaan käytökseensä.

McKitrickin määritelmä kokonaisuudessaan kuuluu siis:

X on sukupuolta G joss...

x:llä on (riittävän monta / riittävän vahvaa) taipumusta (*dispositions*) D1, D2... käyttäytyä tavoilla B1, B2... tilanteissa S1, S2..., ja

---

³ Esimerkiksi hormonihoito ja/tai mahdolliset leikkaukset

yhteiskunta, jossa x toimii, pitää käyttäytymistapoja B1, B2... tilanteissa S1, S2... ominaisena sukupuolelle G

Tässä yhteydessä olennaisia käyttäytymismalleja voivat olla esimerkiksi pukeutuminen, kommunikaatiotyyli, asento, maneerit, toimintatapa ja sosiaalinen vuorovaikutus. Vaihtoehtoja sukupuoliin voivat olla esimerkiksi maskuliininen, feminiininen, trans jne. (Jenkins 2018, 724–725)

Näkemyks täyttää edellä mainitut vaatimukset 4 ja 5. Se välttää kehäongelman määrittelemällä sukupuoli-identiteetin yksilön käytöksellä tai tämän suhtautumisella käytökseen. Lisäksi määritelmä pätee sekä binäärisiin että ei-binäärisiin identiteetteihin. Jos yhteiskunnassa on ei-binäärejä käytöstapoja, niitä voidaan suoraan soveltaa nonbinaryn identiteetin omaaviin ihmisiin. Jos tällaisia ei ole, yksilön käytöstä voidaan tarkastella feminiinisten ja maskuliinisten käytösmallien kautta. Esimerkiksi yksilöllä, joka ei käyttäydy feminiinisiksi tai maskuliiniseksi luokitelluilla tavoilla, voitaisiin sanoa olevan agenderin identiteetti. Muunsukupuolinen sen sijaan saattaisi käyttäytyä toisissa tilanteissa maskuliiniseksi ja toisissa feminiiniseksi määritellyillä tavoilla.

Jenkinsin mukaan käyttäytymistäipumuksiin pohjautuvan sukupuoli-identiteetin määritelmä kohtaa ongelmia, kun sen pitäisi täyttää samaan aikaan vaatimukset 1 ja 6. Näkemyksen mukaan vaikuttaisi olevan helppoa hyväksyä, että sukupuoli-identiteetti on tärkeä ja ansaitsee kunnioituksen, koska on loogista, että halujensa vastaiseen käyttäytymiseen pakottamisella on negatiivisia seurauksia. Määritelmä ei myöskään sulje pois mahdollisuutta suhtautua kriittisesti nykyisiin sukupuolinormeihin ja sosiaalisiin rakenteisiin. Jenkinsin mukaan on kuitenkin ristiriitaista, että jos yksilö suhtautuu sukupuolistereotypioihin kriittisesti, miten hän voi samalla pitää taipumusta käyttäytyä niiden mukaan tärkeinä tai kunnioitusta ansaitsevina. Näin ollen McKitrickin vastausyritys onnistuu täyttämään Jenkinsin luettelemista ehdoista vain ensimmäisen tai kuudennen, mutta ei molempia. (Jenkins 2018, 725–726.)

3.2. Itsetunnistukseen pohjautuva sukupuoli-identiteetti

Toinen Jenkinsin käsittelemä kuvaus on Bettcherin vuonna 2017 esittelemä itsetunnistukseen pohjautuva määritelmä (*The Self-Identification Account*). Se vetoaa nimensä mukaisesti vilpittömään itsensä tunnistamiseen, eli yksilön väitteeseen tai haluun väittää hänen olevan tiettyä sukupuolta. Toisin sanoen, naisia ovat kaikki yksilöt, jotka haluavat väittää olevansa naisia, ja ovat rehellisiä näin toimiessaan. Määritelmä pätee samoin muunsukupuolisuuteen.

Bettcher itsekin huomauttaa, että itsetunnistukseen pohjautuvan määritelmän mukaan transihmiset, jotka eivät ole vielä tunnistaneet olevansa transsukupuolisia, ovat sen sukupuolen edustajia, mihin heidät on syntymässä määritelty. Hän kuitenkin jatkaa, että kun transsukupuolinen tunnistaa itsensä transihmiseksi, hän saattaa ajatella ja sanoa, että on aina ollut tiettyä sukupuolta (transnainen aina ollut nainen ja transmies aina ollut mies), ja tätä pitäisi kunnioittaa. Näin ollen itsetunnistukseen pohjautuva määritelmä pätee myös transihmisiin. (Jenkins 2018)

Helposti mieleen nouseva – ja myös Dembroffin omassa artikkelissaan kommentoima – ongelma on, että yksilöt, vaikka heillä olisi sama mentaalinen tila, ilmaisevat itseään eri tavoin ja erilaisten motiivien ajamina. Muunsukupuoliseksi itsensä kokeva yksilö saattaa sanoa olevansa nainen tai mies esimerkiksi kiusaamisen tai syrjimyksen pelossa, tai yhteiskunnan aiheuttaman paineen alaisena. Mielestäni Bettcherin teorian määritelmä itsessään ratkaisee jo tämän ongelman, koska hänen mukaansa sukupuoli-identiteetti ei määräydy ainoastaan yksilön ulkoisesta ilmaisusta, vaan myös hänen sisäisestä halustaan käyttää tiettyä ilmaisua. Näin ollen, vaikka muunsukupuolinen henkilö ilmaisisi paineen alaisena olevansa mies tai nainen, hänellä voi olla vilpitön sisäinen halu kutsua itseään muunsukupuoliseksi.

Itsetunnistukseen pohjautuvan määritelmän suurin vahvuus on, että se toteuttaa selkeästi 2. ehdon, eli on yhteensopiva FPA:n kanssa. Se täyttää myös ehdot 5 ja 6. Jenkinsin mukaan teorian suurimmat haasteet ovat ehdot 1 ja 3. Mikään ei selitä, miksi yksilön omasta sukupuolestaan ilmaisema lause olisi tärkeä tai ansaitsisi kunnioitusta. Lisäksi oman ilmaisun ja lääketieteellisen avun tarpeen välillä ei näyttäisi olevan mitään selkeää yhteyttä.

Jenkins hylkää sekä käytökseen pohjautuvan että itsetunnistukseen pohjautuvan määritelmän ja päätyy esittelemään oman ehdotuksensa.

3.3. Normien merkitykseen perustuva -määritelmä

Jenkins esittelee viimeiseksi normien merkitykseen perustuvan ratkaisuehdotuksen (*The Norm-Relevancy Account*), jonka hän on itse määritellyt. Se saattaa ensisilmäyksellä vaikuttaa hyvin samankaltaiselta kuin McKitrickin käytökseen pohjautuva sukupuoli-identiteetin määritelmä, koska molemmissa sukupuoli-identiteettiä lähestytään yhteiskunnan normien kautta. Jenkins kuitenkin painottaa teoriassaan sitä, että yksilö kokee joitain yhteiskunnassa vaikuttavia sosiaalisia normeja itselleen merkityksellisinä, mikä on eri asia kuin vain haluta noudattaa niitä. Normien merkitykseen perustuvan määritelmän perusajatus on, että yksilön sukupuoli määräytyy sillä perusteella, mille

sukupuolelle olennaisia normeja – tai merkittävää osaa niistä – hän pitää itselleen merkityksellisinä. Toisin sanoen, jos yksilön itselleen merkityksellisinä kokemat normit kyseisessä yhteisössä ovat enemmän maskuliiniseksi laskettavia normeja, yksilö on mies, jos ne ovat feminiiniseksi laskettavia, yksilö on nainen. Muunsukupuoliset joko kokevat ei-binääriset normit itselleen merkityksellisinä, tai jos tällaisia normeja ei ole, he eivät koe merkittävää määrään mistään sukupuoliorneista merkityksellisinä itselleen.

Jenkins havainnollistaa tätä määritelmää esimerkillä yksilön ”sukupuolittuneen kartan” avulla. Yhteiskunnassa elävillä ihmisillä on opittu ja sisäistetty kokemus tietyistä sosiaalisista normeista, ja käsitys itsestään toimijana näiden normien mukaan tai niitä vastaan. Esimerkiksi naisen sukupuolittuneessa kartassa naisten vessat ovat pääsääntöisesti turvallista ja sallittua aluetta, kun taas miehen kartassa ne ovat tiloja, mihin ei saa mennä. Muunsukupuolisille sen sijaan sekä miesten että naisten vessat saattavat olla epämukavia ja ahdistavia paikkoja, ja yksilö voi kokea, että hänen ei pitäisi käydä niissä.

Normien merkityksellisyyteen perustuvan määritelmän mukaan:

S:llä on X:n sukupuoli-identiteetti, jos S:n sisäinen ”kartta” on muodostettu ohjaamaan X-sukupuolen jäseneksi luokiteltavaa henkilöä sosiaalisissa ja materiaalisissa konteksteissa, jotka ovat tässä yhteydessä tyypillisiä X-luokalle. (Jenkins 2018, 730)

Jenkinsin mukaan tämä määritelmä täyttää kaikki kuusi hänen esittelemistään ehdoista, mutta tässä työssä en käy kaikkia yksitellen läpi. Palaan normien merkitykseen perustuvan määritelmän tarkempaan tarkasteluun ja Dembroffin esittämään kritiikkiin viidennessä luvussa.

4. Dembroff sukupuoli-identiteetistä

Robin Dembroffin artikkelin ” Beyond Binary: Genderqueer as Critical Gender Kind” (2020) pääväite on, että jotta voisimme ymmärtää sukupuolen moninaisuutta ja muunsukupuolisia identiteettejä paremmin, meidän on hyväksyttävä uudenlainen sukupuolilaji (*gender kind*), jonka jäsenet kyseenalaistavat tai horjuttavat nykyään vallitsevaa ajatusta binääristä sukupuoli-ideologiasta. Jenkinsin tavoin Dembroffin lähestymiskulma on transystävällinen. Muunsukupuolisten identiteettien huomiotta jättäminen luo aukon näiden filosofiseen ymmärtämiseen sekä lisää mahdollisuutta kohdella kyseisiä yksilöitä epäoikeudenmukaisesti. Sen sijaan, että Dembroff pyrki esittämään kaikenkattavan ja ristiriidattoman määritelmän sukupuoli-identiteetille tai muunsukupuoliselle, hän pyrkii löytämään yleisiä käsitteitä tai konsepteja, jotka ovat yhteisiä kaikille muunsukupuolisille.

Useimmat metafyyysiset analyysit muunsukupuolisuudesta lähtevät liikkeelle kahdesta erilaisesta lähtökohdasta. Dembroff uskoo, että kumpikaan näistä ei saavuta tyydyttävää kuvausta muunsukupuolisuudesta, koska kumpikaan ei kata kaikkia ei-binäärisiä identiteettejä. Niiden tarkastelu on kuitenkin aiheellista, sillä ne ovat yrityksiä löytää jotain yhteistä muunsukupuolisille identiteeteille.

Toinen lähtökohta on ulkoinen (*externalist*) lähestymistapa, jonka mukaan kuuluminen tiettyyn sukupuoleen määräytyy yksinomaan yksilön ulkoisten tekijöiden tai ominaisuuksien perusteella. Näitä voivat olla esimerkiksi käytös, sosiaaliset roolit – yleensä verrattuna kyseisessä yhteisössä vallitseviin sukupuolinormeihin ja -stereotyyppioihin – tai ulkonäkö. Ulkoisia lähestymistapoja voidaan kutsua myös sosiaalisen aseman (*social position*) teorioiksi. Toinen on sisäinen (*internalist*) lähestymistapa, josta on erilaisia versioita, mutta yhdistävä tekijä on se, että ne keskittyvät yksilön sisäisiin ominaisuuksiin tai psykologisiin piirteisiin. Dembroffin mielestä kumpikaan näistä lähestymistavoista ei ole tyydyttävä ja vailla ongelmia, joten hän esittää oman vaihtoehdonsa. Dembroff esittää ja perustelee, että meidän tulisi hyväksyä uudenlainen sukupuoliluokka, jota hän nimittää kriittiseksi sukupuoliluokaksi (*critical gender kinds*). (Dembroff 2020)

4.1. Kriittinen sukupuoliluokka

Dembroffin esittämä kriittinen sukupuoliluokka lähestyy muunsukupuolisuuden käsitettä määrittelemällä sen uudenlaiseksi sukupuolikategoriaksi miehen ja naisen rinnalle. Hänen mukaansa sisäinen tai ulkoinen lähestymistapa sukupuoli-identiteetin tarkasteluun eivät selitä

muunsukupuolisuutta, vaan molemmat vain esittävät mallitapauksia yksilöistä. Sen sijaan Dembroffin määrittelemä kriittinen sukupuoli luokka ei ole ulkoinen tai sisäinen, vaan pyrkii yhdistämään piirteitä molemmista. Muunsukupuoliseen kategoriaan lukeutuvat ne henkilöt, jotka osallistuvat kollektiiviseen vastarintaan, jonka tarkoitus on horjuttaa ajatusta, että miehet ja naiset ovat ainoat rajatut ja tyhjentävät sukupuolikategoriat.

X on kriittinen sukupuoli luokka – tietyssä yhteiskunnassa – jos ja vain jos X:n jäsenet kollektiivisesti horjuttavat yhtä tai useampaa peruselementtiä niistä sukupuoli-ideoista, jotka kyseisessä yhteiskunnassa vallitsevat. (Dembroff 2020, 12)

Dembroffin mukaan hänen mainitsemaansa sukupuolikategorioiden horjuttamista on kahdenlaista, periaatteellista ja eksistentiaalista. Periaatteellinen horjuttaminen (*principled destabilizing*) kuvastaa niiden yksilön sosiaalisten tai poliittisten sitoumusten horjuttamista, mitkä liittyvät sukupuolinnormeihin, -käytänteisiin tai -rakenteisiin. Periaatteellista horjuttamista voi olla esimerkiksi transoikeuksia tukevien poliitikkojen äänestäminen tai pride-marsseihin osallistuminen. Eksistentiaalinen horjuttaminen (*existential destabilizing*) puolestaan tarkoittaa yksilön tunnettujen tai haluttujen sukupuoliroolien, -ilmentymien ja/tai -kategorioiden ilmaisemista. Eksistentiaalista horjuttamista kuvaavat esimerkiksi yksilön sisäiset arvot, jotka liittyvät sukupuolivähemmistöjen tukemiseen.

Dembroffin mukaan kaikki ihmiset ovat jollain tavalla suhteessa yhteiskunnassa vallitsevaan sukupuoli-ideologiaan. Ei-kriittisiin sukupuolityyppeihin (*non-critical gender kinds*) kuuluvat ne yksilöt, jotka eivät pyri horjuttamaan, vaan päinvastoin vakauttamaan tai säilyttämään yhteiskunnassa vallitsevia sukupuoli-ideoita tai -kategorioita. Dembroff painottaa kuitenkin, että hän ei pyri tekemään uutta kahtiajakoa kriittisten ja ei-kriittisten sukupuolityyppien välillä, vaan hän uskoo, että kaikki ihmiset kuuluvat vääjäämättä useisiin poliittisiin sukupuolityyppeihin. Hänen kantansa muunsukupuolisuudesta kriittisenä sukupuoliluokkana ei estä muunsukupuolisia kuulumasta samalla muihinkin sukupuolityyppeihin.

Äskeisen lisäksi Dembroff ottaa huomioon, että myös muut kuin muunsukupuoliset voivat horjuttaa erilaisia yhteiskunnassa vallitsevia, kaksijakoisia sukupuoli-ideoita. Esimerkiksi feministit vastustavat monessa suhteessa tyypillistä miesten ylivaltaa, homoseksuaalit horjuttavat perinteisiä käsityksiä sukupuoleen kytkeytyvästä seksuaalisuudesta ja transihmiset kritisoivat biologiaan pohjautuvaa sukupuolijaottelua. Tämän huomioon ottaen Dembroff esittää oman näkemyksensä muunsukupuolisuuden määritelmästä:

Muunsukupuolisuus on kriittinen sukupuoliuokka, jonka jäsenet haluavat sukupuolikategorian, joka on ristiriidassa kaksijakoisuuden akselin kanssa, ja tästä syystä kollektiivisesti horjuttavat tätä akselia. (Dembroff 2020, 16)

Dembroffin määritelmä muunsukupuolisuudesta yhdistää internalistisia (tässä tapauksessa suhde sukupuolikategorioihin) ja eksternalistisia (tässä tapauksessa kollektiivinen ideologinen horjuttaminen) piirteitä. Se myös edellyttää, että yhteiskunnassa on vallalla binäärinen sukupuoliuokittelu. Toisin kuin internalistiset teoriat, Dembroffin määritelmä ei vaadi, että kaikilla muunsukupuolisilla yksilöillä on tietty, samankaltainen mentaalinen tila, minkä perusteella heidät luetaan muunsukupuolisiksi. Lisäksi, vaikka kaikki muunsukupuoliset horjuttavat kaksijakoista akselia, teoria ei vaadi, että kaikilla muunsukupuolisilla olisi jokin yhteinen ulkoinen piirre tai tapa tehdä niin. Toisin sanoen kaikkien muunsukupuolisten ei tarvitse pukeutua androgyynisesti tai käyttää sukupuolineutraaleja pronomineja ollakseen muunsukupuolisia.

5. Jenkinsin ja Dembroffin näkemysten vastakkainasettelu

Dembroffin ja Jenkinsin teksteissä on paljon samaa, sekä sisällössä että rakenteessa. Molemmat aloittavat siitä lähtökohdasta, että sukupuoli-identiteetin käsitteelle ei ole olemassa selkeää määritelmää, ja esittelevät muutaman yleisimmistä yrityksistä sen löytämiseen. Siinä missä Jenkins kirjoittaa McKitrickin ja Bettcherin ajatuksista, Dembroff lähestyy aihetta laajemmalla näkökulmalla esittelemällä sisäisen ja ulkoisen lähestymistavan. Dembroff mainitsee, että molempiin näistä lukeutuu useita eri teorioita, joilla on vain tietty yhteinen lähestymistapa, jonka perusteella ne luokitellaan joko sisäisiksi tai ulkoisiksi. Bettcherin esittelemä itsetunnistukseen pohjautuva määrittely-yritys kuuluu selkeästi sisäisiin lähestymistapoihin.

McKitrickin käytökseen pohjautuva lähestymistapa ei ole yhtä selkeästi sisäinen tai ulkoinen. Hän itse näkee mainitsemansa taipumukset ja mieltymykset ulkoisina, koska ne koskevat henkilöä, jota tarkastellaan tietyssä kontekstissa, ja tämän henkilön suhdetta tähän kontekstiin. Ymmärtääkseni hän tarkoittaa, että yksilön suhde kontekstiin viittaa tämän käytöstapoihin, pukeutumiseen ja muihin ulkoisiin piirteisiin, jotka määrittelevät sukupuoli-identiteetin. Sen sijaan Dembroffin mukaan McKitrickin teoria on esimerkki sisäisestä lähtökohdasta, koska taipumukset ja mieltymykset (käyttäytyä tietyllä tavalla) ovat yksilön mentaalisia ominaisuuksia. Hänen mukaansa sisäisissä teorioissa on kyse internaalisista tavoista suhtautua yhteiskunnan sukupuolinormeihin, -rakenteisiin ja -ohjeisiin (Dembroff 2020). Toisin sanoen McKitrickin teoriasta voisi ajatella, että yksilön käytös on ulkoista, mutta mentaaliset syyt käytöksen takana ovat sisäisiä.

Kirjoittajat ovat yhtä mieltä siitä, että sekä sisäisissä että ulkoisissa teorioissa on ongelmia ja epäkohtia. Oletetaan, että ulkoiset teoriat ovat oikeassa, eli muunsukupuolisia ovat ne, jotka eivät käytäydy feminiinisesti tai maskuliinisesti suhteessa siihen kontekstiin missä he toimivat. Dembroffin mukaan muunsukupuoliset kuvaavat usein ulkoisia piirteitään – kuten androgyniaa tai sukupuolinormien mukaisen estetiikan hylkäämistä – itsensä ilmaisemisena, mutta eivät niinkään muunsukupuolisena olemisena. Moni muunsukupuolinen on haastatteluissa sanonut, että henkilön pukeutumisesta tai ulkonäöstä ei voi päätellä tämän sukupuolta (Dembroff 2020). Sen lisäksi ulkoiset lähestymistavat näyttäisivät laajentavan muunsukupuolisten kategoriaa liiaksi, koska monet, jotka eivät ole muunsukupuolisia, voivat horjuttaa tai uhmata yhteiskunnassa vallitsevaa kaksijakoisuutta, esim. pukeutumalla sukupuolineutraalisti.

Omasta mielestäni ulkoisista lähtökohdista lähestyvissä teorioissa on muitakin ongelmia, vähintään intuition tasolla. Ensinnäkään ei vaikuta uskottavalta, että yksilön sukupuoli vaihtuisi, jos hän

muuttaisi uudenlaiseen ympäristöön, jossa feminiiniset ja maskuliiniset normit olisivat erilaisia, mahdollisesti jopa päinvastaisia edelliseen ympäristöön verrattuna. Toisekseen ei ole ennenkuulumatonta, että itsensä mieheksi identifioiva käyttäytyisi feminiinisesti tai päinvastoin. Lisäksi intuitio ei ole ainoa ongelma. Jenkinsin mainitseman toisen ehdon mukaan sukupuoli-identiteetin tulee olla yhteensopiva FPA:n kanssa. Jos yksilön sukupuoli määräytyy puhtaasti hänen käytöksensä ja/tai muiden ulkoisten ominaisuuksien perusteella, yksilö ei itse määrittele omaa sukupuoltaan, vaan sen määrittelevät mahdollisesti hänen käytöksensä näkevät ulkopuoliset.

Sisäisten teorioiden selkein etu ulkoisiin määritelmiin verrattuna on se, että ne ovat selvemmin yhteensopivia FPA:n kanssa. Kehäongelman välttämiseksi niiden on kuitenkin kyettävä määrittelemään sukupuoli-identiteetti jollain muulla kuin tunteena itsestään miehenä, naisena tai muuna. Jenkinsin artikkelissa esitetyn Bettcherin teorian mukaan yksilön sukupuoli määräytyy hänen halustaan määritellä se tietyllä tavalla. Bettcher ei vetoa pelkästään yksilön henkilökohtaiseen tunteeseen omasta sukupuolestaan, vaan myös siihen, miten tämä ilmaisee identiteettinsä muille – mikä on havaittavissa ulkoisena käytöksenä. Kaikkien sisäisten teorioidenkin on siis joissain määrin turvaututtava ulkoisiin ja sosiaalisiin tapoihin ilmaista tämä mentaalinen tila – tunne, halu tai ajatus – omasta sukupuoli-identiteetistään. Ilman minkäänlaista ulkoista ilmaisua sukupuoli-identiteetti on vain yksilön itsensä tiedossa, eikä kukaan muu pääse siihen käsiksi. Tällöin kukaan ei myöskään tiedä tai voi kunnioittaa tai tutkia yksilön sukupuoli-identiteettiä. Tämä ei johda mihinkään sukupuoli-identiteetin merkityksen etsimisessä tai muunsukupuolisten yksilöiden identiteetin ymmärtämisessä.

5.1. Dembroff normien merkitykseen perustuvasta teoriasta

Dembroffin määritelmän mukaan Jenkinsin esittelemä ja puolustama normien merkitykseen perustuva teoria on sisäinen, koska siinä on kyse yksilön sisäisistä tavoista suhtautua yhteiskunnan sosiaalisiin normeihin. Dembroffin mielestä teorian ongelmat pohjautuvat siihen, että sen mukaan muunsukupuoliset eivät voisi pitää mitään sukupuolisidonnaisista normeista itselleen relevantteina, koska jos yksilö pitää joitain naisille (tai miehille) ominaisista normeista itselleen merkityksellisenä, hän on nainen (tai mies). Nykyisessä yhteiskunnassa binäärisesti jakautuneet normit ovat kuitenkin hyvin yleisiä ja myös pakenemattomia. Esimerkiksi, jos yksilö haluaa käydä julkisissa paikoissa vessassa tai pukuhuoneessa, hänen on valittava jompikumpi kahdesta vaihtoehdosta. Lisäksi monessa kielessä on sukupuolisidonnaisia pronomineja tai ammattinimikkeitä, ja esimerkiksi Suomessa kaikilla yksilöillä on joko miehen tai naisen sosiaaliturvatunnus. Toisin sanoen, sen lisäksi, että jotkin sosiaaliset normit ja käytänteet ovat kaksijakoisia, ne eivät myöskään jätä vaihtoehtoa olla valitsematta binäärisen oletusarvon väliltä. Binääreista normeista aiheutuva epämutkavuuden tai -

aitouden tunne ei myöskään riitä yksinään määrittelemään muunsukupuolista identiteettiä, koska myös miehillä ja naisilla voi olla samankaltaisia negatiivisia tunteita tai kokemuksia sukupuolinormeista, joiden mukaan heidän oletetaan käyttäytyvän (Dembroff 2020).

Mielestäni Jenkinsin näkemystä kritisoidessaan Dembroff jättää huomiotta, että Jenkins ei ajattele, että muunsukupuoliset eivät saisi pitää mitään sukupuolisidonnaisia normeja itselleen merkityksellisinä. Normien merkitykseen pohjautuvan näkemyksen mukaan yksilön sukupuoli määräytyy sillä perusteella, mille sukupuolelle olennaisista normeista hän pitää merkittävää osaa itselleen relevantteina – se ei siis tarkoita, että muunsukupuolinen yksilö ei saisi pitää yhtäkään miehille tai naisille suunnatuista normeista itselleen merkityksellisenä, kuten Dembroff väittää. Lisäksi Jenkins täsmentää, että hänen mainitsemansa henkilön sukupuolittuneen kartan ei tarvitse vastata tapaa, jolla ulkopuoliset näkevät sen. Muunsukupuolinen voi siis pakon edessä käyttäytyä tiettyjen binääristen normien mukaan, – esimerkiksi käydä sukupuolitetuissa tiloissa tai kantaa sukupuolisidonnaista henkilöturvattunusta – mutta tuntea toimivansa väärin näin tehdessään. Omasta mielestäni yhteiskunnan sukupuolisidonnaiset normit, ja tietynlainen pakko valita niiden väliltä eivät riitä todistamaan Jenkinsin teoriaa kelvottomaksi. Äskettäin mainitsemani esimerkin lisäksi muunsukupuoliset voivat myös tietyissä määrin kiertää yhteiskunnan sukupuolisidonnaisia normeja, esimerkiksi käyttää sekä miesten että naisten vessoja tai pukuhuoneita. Myös Jenkinsin radioesimerkki tukee tätä. Sen mukaan sukupuolisidonnaisia normeja voi ajatella ikään kuin radiokanavina – on olemassa vain miesten ja naisten kanavat, mutta ainoa vaihtoehto ei ole kuunnella vain toista, vaan voi kuunnella molempia samaan aikaan tai vuorotellen (Jenkins 2018).

Dembroffin toinen normien merkityksellisyyteen perustuvan teorian kritiikki sen sijaan on mielestäni osuvampi ja varteenotettavampi. Vaikka Jenkinsin teoria kykenisi erottelemaan muunsukupuolisen identiteetin miehen tai naisen identiteetistä, se ei tarjoa selkeitä työkaluja sen pidemmälle. Monet muunsukupuoliset löytävät oman identiteettinsä eri sukupuolikategorioiden välistä. Toisin sanoen he saattavat kokea eri sukupuolittuneet normit sopiviksi tai relevanteiksi eri tilanteissa tai eri aikoina. Dembroff mainitsee artikkelissaan monia esimerkkejä eri muunsukupuolisten henkilöiden haastatteluista, joissa nämä kertovat sukupuoli-identiteettinsä olevan enemmän tai moniulotteisempi kuin vain mies, nainen tai muu. Muutama heistä kertoo kokevansa olevan sekä nainen että muunsukupuolinen, ja muutama identifioi itsensä genderfluidiksi. Tätä eroa on kuitenkin vaikea selittää tai ymmärtää normien merkityksellisyyteen perustuvan teorian pohjalta. Jenkinsin näkemys saattaa siis auttaa meitä ymmärtämään muunsukupuolisuuden yleiskäsitettä, mutta ei sen sisään lukeutuvia alakategorioita.

5.2. Mitä Jenkins mahdollisesti sanoisi kriittisestä sukupuolilajista?

Tässä työssä käsittelemäni Jenkinsin kirjoittama artikkeli on ilmestynyt ennen kuin Dembroff julkaisi oman määritelmänsä kriittisistä sukupuolityypeistä ja muunsukupuolisuudesta, joten Jenkins ei ole kommentoinut niitä omassa artikkelissaan. Tässä kappaleessa pyrin kuitenkin tarkastelemaan Dembroffin ajatuksia Jenkinsin esittelemissä puitteissa. Vertaan esimerkiksi Dembroffin muunsukupuolisuuden määritelmää Jenkinsin esittelemään kuuteen ehtoon.

Jenkinsin ensimmäisen ehdon mukaan sukupuoli-identiteetin määritelmän tulisi osoittaa, että sukupuoli-identiteetti on tärkeä ja ansaitsee kunnioitusta. Normien relevanssiin perustuva määrittelyyritys täyttää tämän ehdon ottamalla huomioon Alissa Bierrian sosiaalisen toiminnan dialektiikan (*the social dialectic of agency*). (Jenkins 2018) Tämän mukaan toiminta ei koostu pelkästään agentin teosta, vaan toiminta on sosiaalista siinä mielessä, että siihen kuuluu agentin motiivin ja teon lisäksi se, miten tarkkailija vastaanottaa kyseisen käytöksen (Bierria 2020). Toisin sanoen yleensä agentti toimii tarkoituksella, ja hän myös olettaa, että hänen tekonsa välittää vastaanottajalle tai katsojalle ainakin suunnilleen hänen motiivinsa toimia tietyllä tavalla. Tätä voi soveltaa myös Dembroffin määritelmään muunsukupuolisuudesta – muunsukupuoliset kollektiivisesti horjuttavat kaksijakoista sukupuoliakselia. Bierrian teorian mukaan he myös olettavat ja toivovat muiden huomioivan tämän horjuttamisen – esimerkiksi sukupuolineutraalien pronomien käyttö – tietyllä tavalla, tässä tapauksessa olettamalla henkilön muunsukupuoliseksi. Jos yksilön toimia tulkitaan jatkuvasti väärin, se riittää yksilöltä vallan ja oikeuden saada yhteiskunnallista tunnustusta aikeistaan (Jenkins 2018). Tämä voi aiheuttaa samankaltaista henkistä vahinkoa, kuin yksilön sukupuoli-identiteetin suora kyseenalaistaminen tai epäkunnioittaminen. Tämän perusteella Dembroffin muunsukupuolisuuden määritelmä täyttää ensimmäisen ehdon.

Kriittisen sukupuolityypin määritelmän sisäinen puoli – yksilön suhde sukupuolikategorioihin – täyttää Jenkinsin määrittelemän toisen ehdon, jonka mukaan määritelmän tulee olla yhteensopiva FPA:n kanssa. Yksilön asenne vallitsevia sukupuolikategorioita kohtaan on riippuvainen hänestä itsestään. Yksilö voi myös itse päättää millä tavalla horjuttaa binääria akselia, mikä puolestaan on yhteydessä siihen, miten muut häneen suhtautuvat.

Kolmas ehto vaatii, että määritelmän tulisi tukea sitä ajatusta, että jotkut transihmiset tarvitsevat siirtymävaiheessa terveydenhuoltoa, joka tukee heidän sukupuoli-identiteettiään. Transmiehet ja -naiset eivät käsittäkseni lukeudu kriittisiin sukupuoliluokkiin, joten käsittelen tätä ehtoa tässä

kappaleessa vain muunsukupuolisten näkökulmasta. Nykyiset binäärit normit sisältävät monia oletuksia siitä, miltä tietyn sukupuolen edustajan keho tulee näyttää. Muunsukupuoliset voivat horjuttaa näitä oletuksia muokkaamalla kehoaan hormoneilla tai kirurgisesti niin, että se ei vastaa stereotyyppisesti miehen tai naisen kehoa – esimerkiksi naisen kehoon syntynyt muunsukupuolinen voi poistattaa rinnat ja kasvattaa parran, mutta säilyttää kohdun ja vaginan. Toisaalta tämäntapaista muokkausta voi ajatella myös perinteisten sukupuoli-ideologioiden vahvistamisena. Edellisen esimerkin muunsukupuolinen voi kokea, että hänen on poistatettava rinnat ja kasvatettava parta, jotta hän ei näyttäisi naiselta. Näin ollen hän tukee stereotyyppistä sukupuoli-ideologiaa siitä, että naisilla kuuluu olla rinnat, mutta ei partaa. Ei siis ole täysin selvää, sopiiko Dembroffin määritelmä siihen ajatukseen, että jotkut muunsukupuoliset saattavat tarvita heidän sukupuoli-identiteettiään tukevaa terveydenhuoltoa.

Viimeiset kolme ehtoa ovat Jenkinsin omia vaatimuksia sukupuoli-identiteetin määritelmälle, mutta käyn ne silti läpi.

Dembroffin kriittisen sukupuoliluokan ja muunsukupuolisen identiteetin määritelmät ovat selkeitä ja ei-kehällisiä, joten ne täyttävät neljännen ehdon. Sen sijaan viides ehto ei täyty. Sen mukaan määritelmän tulee sopia sekä binäärisiin ja ei-binäärisiin identiteetteihin. Dembroffin kriittisen sukupuoliluokan määritelmä jättää kyseenalaiseksi, kuuluvatko siihen vain muunsukupuoliset. Ainakaan miehet ja naiset eivät lukeudu siihen, koska he eivät kollektiivisesti horjuta yhteiskunnassa vallitsevia sukupuoli-ideologioita. Lisäksi Dembroffin tarkoitus oli nimenomaan määrittää uudenlainen sukupuolikategoria miehen ja naisen rinnalle.

Kuudes ehto on, että määritelmän tulisi sopia hyvin nykyisten sukupuolinormien ja sosiaalisten rakenteiden laajempaan kritiikkiin. Ehto täyttyy selvästi, koska kriittisen sukupuoliluokan määritelmä vaatii yhteiskunnassa vallitsevien sukupuoli-ideologioiden horjuttamista. Toisaalta Dembroffin kriittisen sukupuoliluokan ja muunsukupuolisen identiteetin määritelmät vaativat, että yhteiskunnassa on vallalla tietynlainen kaksijakoinen sukupuoli-ideologia. Jos ei olisi sukupuolisidonnaisia normeja tai kaksijakoista sukupuoliakselia, ei olisi mitään horjutettavaa. Sekä Dembroffin määrittelemät muunsukupuolisuuden, että kriittisen sukupuoliluokan käsitteet kuitenkin nojaavat tähän horjuttamiseen, ja ilman sitä ne molemmat vaarantuisivat.

6. Loppusanat

Tässä työssä olen tutkinut ja pohtinut sukupuoli-identiteetin käsitettä. Esittelin ja vertailin kahden eri filosofin, Katharine Jenkinsin ja Robin Dembroffin, näkemyksiä ja ajatuksia aiheesta. Tekstin pääväite on, että kumpikaan näistä filosofeista ei onnistu saavuttamaan täysin selkeää, ristiriidatonta ja kaikenkattavaa määritelmää sukupuoli-identiteetille.

Johdantokappaleessa perustelin ensin, miksi sukupuoli-identiteetin käsite on tärkeä tänä päivänä. Loin myös pikaisen katsauksen aiheen historiaan, koska menneisyyden ajatukset heijastuvat edelleen vahvasti nykyisistä määritelmistä. Sen jälkeen määrittelin aiheeseen liittyviä käsitteitä. Kolmannessa kappaleessa esittelin Jenkinsin artikkelia, ja neljännessä kappaleessa keskityin Dembroffin ajatuksiin. Viidennessä kappaleessa vertailin näiden kahden filosofin teorioita keskenään, ja arvioin niitä kriittisesti.

Jenkins pyrkii löytämään muunsukupuolisen sukupuoli-identiteetin miehen ja naisen identiteettien välimaastosta, mikä on intuitiivisesti järkevää. Hänen näkemyksensä mukaan olennaisinta on, mitä sukupuolisidonnaisia normeja yksilö pitää itselleen merkityksellisinä. Viidennessä kappaleessa käsitelin Dembroffin esittämää kritiikkiä Jenkinsin normien relevanssiin perustuvaa näkemystä vastaan, ja esitin omia ajatuksiani siitä, mitä Dembroff ei välttämättä ota huomioon Jenkinsin kantaa arvioidessaan. Sen lisäksi, että normien relevanssiin perustuva näkemys ei kykene erottelemaan muunsukupuolisuuden kattokäsitteen alle lukeutuvia monia erilaisia sukupuoli-identiteettejä toisistaan, Jenkins ei artikkelissaan selitä mitä tarkalleen ottaen tarkoittaa, että yksilö pitää jotain normia itselleen merkityksellisenä.

Dembroff lähestyy muunsukupuolisen sukupuoli-identiteetin määritelmää nostamalla miehen ja naisen rinnalle kolmannen, kokonaan uuden sukupuolikategorian, jota hän nimittää kriittiseksi sukupuoliluokaksi. Hänen näkemyksensä perusajatus on, että muunsukupuoliset haluavat sukupuolikategorian, joka on ristiriidassa nykyisen binaarisen akselin kanssa, ja tämän takia horjuttavat kollektiivisesti tätä akselia. Dembroffin näkemys ei täytä kaikkia Jenkinsin esittelemistä kuudesta ehdosta, jotka sukupuoli-identiteetin määritelmän tulee täyttää, mutta nähdäkseni suurempi ongelma on, että Dembroffin esittämä ajatus vaatii, että yhteiskunnassa vallitsee tietynlainen binaarinen vastakkainasettelu. Näin ollen hänen näkemyksensä ovat hyvin rajoittuneita nimenomaan tietynlaiseen länsimaiseen konseptiin.

Vaikka väitänkin, että Jenkinsin tai Dembroffin tulkinnat sukupuoli-identiteetistä eivät ole täysin ongelmattomia ja kaikenkattavia, molemmat ovat mielestäni esittäneet mielenkiintoisia ja varteenotettavia näkemyksiä aiheesta. Dembroffin kannan kenties huomionarvoisin ajatus on kokonaan uusi sukupuoliluokka miehen ja naisen rinnalle. Myös tämänhetkisten sukupuolistereotyyppien ja -kategorioiden horjuttaminen on mielestäni oleellista ja relevanttia nykyisen sukupuoli-identiteetin käsitteen pohtimisessa. Kenties tätä horjuttamista voisi verrata Jenkinsin ajatukseen siitä, että muunsukupuoliset saattavat pitää sekä naisille että miehille stereotyyppisiä normeja itselleen merkityksellisinä, ja tuntee tekevänsä väärin joutuessaan valitsemaan binaaristen käytäntöjen väliltä. Normien relevanssiin perustuvassa määritelmässä etuna on myös ajatus siitä, että muunsukupuolisilla ei tarvitse olla jotain tiettyä yhteistä mentaalista tai ulkoista piirrettä. Lisäksi Jenkinsin teorian etu Dembroffin näkemykseen verrattuna on, että se soveltuu myös binääristen sukupuoli-identiteettien tarkasteluun. Jatkon kannalta voisi olla antoisaa pohtia voisiko näiden kahden kirjoittajan näkemysten parhaita puolia yhdistelemällä päästä lähemmäs selkeää ja kaikenkattavaa sukupuoli-identiteetin määritelmää.

7. Lähteet

- Bierria, Alisa. 2020. "Racial Conflation: Agency, Black Action, and Criminal Intent." *Journal of Social Philosophy* 53, nro. 2.
https://www.researchgate.net/publication/344166577_Racial_Conflation_Agency_Black_Action_and_Criminal_Intent
- Dembroff, Robin. 2018. "Real Talk on the Metaphysics of Gender." *Philosophical Topics* 46, nro. 2.
<https://philpapers.org/archive/DEMRT0-2.pdf>
- Dembroff, Robin. 2020. "Beyond Binary: Genderqueer as Critical Gender Kind." *Philosophers' Imprint* 20, nro 9 <https://philpapers.org/archive/DEMBBG-2.pdf>
- Jenkins, Katharine. 2018. "Toward an Account of Gender Identity." *Ergo: An Open Access Journal of Philosophy*. DOI: <https://doi.org/10.3998/ergo.12405314.0005.027>
- Leppänen, Taru. 2020. Luento "sukupuolen kategoria". Turun yliopisto. Viitattu 22.8.2023.
- Valtioneuvosto. 2023. "Laki sukupuolen vahvistamisesta tulee voimaan 3.4.2023". Viitattu 22.8.2023. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/laki-sukupuolen-vahvistamisesta-tulee-voimaan-3.4.2023>